

همایش علمی-پژوهشی مطالعات علمی علوم انسانی در جهان اسلام

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار

((با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه فرهنگیان، آموزش و پرورش، بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان ارشاد اسلامی، سازمان شهرداری (استان کرمانشاه) مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (استان تهران) و ...))

سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در ۸ پایگاه ملی و بین المللی)

تاریخ برگزاری همایش: ۱۱ اسفند ۱۴۰۱ شماره مقاله: ۲۸/۷۸۶۰ رده بندی کنگره: ب ۲۲/۲۵۰۱

عملکرد رسانه ای سازمان سیا علیه جمهوری اسلامی

ایران و نقض حقوق بین الملل

لیلا کشاورز^۱

محقق و پژوهشگر

محمد کفاش

محقق و پژوهشگر

چکیده:

آژانس اطلاعات مرکزی آمریکا در راستای اهداف ضد ایرانی ایالات متحده و حفظ هژمونی این کشور در منطقه و جهان از ابتدای انقلاب اسلامی پروژه مقابله با جمهوری اسلامی ایران را آغاز کرد. بخشی از عملکرد سازمان سیا برای تحقق مقابله با ایران مربوط به ابزار رسانه است. این پژوهش با روش توصیفی تحلیلی با استفاده از داده های کتابخانه ای و اینترنتی با پاسخ به این پرسش که سازمان سیا چه اقدامات رسانه ای در قبال جمهوری اسلامی ایران انجام داده است یافته هایی کشف می کند که مبنی بر آن است این سازمان با به دست گرفتن ابزار رسانه ای به مدیریت افکار عمومی جهان علیه ایران، متهم کردن جمهوری اسلامی، جاسوسی، نفوذ سیاسی فرهنگی اقتصادی پرداخته است.

^۱ نویسنده مسئول

مقدمه:

سازمان سیا یک سازمان اطلاعاتی برون مرزی منتسب به ایالات متحده آمریکا است. این سازمان که در سال ۱۹۴۷ در ویرجینیای آمریکا تاسیس شد، ماموریت های مختلفی در طول تاریخ موجودیت خود از جمله در جنگ سرد و تقابل با اتحادیه جماهیر شوری داشته است. در واقع پس از جنگ جهانی دوم با توجه به تصرف سرزمین های اروپایی توسط استالین و نگرانی آمریکا، در واشنگتن سیاست « سوءظن جنگ سرد» جای سیاست «همکاری دوران جنگ» را گرفت. در واقع فلسفه وجودی چنین سازمانی ضرورت نیاز به نهادی بود، که بتواند در مورد حملات غافلگیرانه هشدار بدهد، فعالیت های غیرمتمرکز اطلاعاتی را هماهنگ کند و در موارد لزوم، دست به عملیات مخفی بزند. پس از فروپاشی شوری تمرکز ایالات متحده آمریکا و خاصه سازمان سیا بر مواجهه در برابر کشورهای رقیب از جمله دولت های کمونیستی ضد آمریکا و همچنین کشورهای مستقل دارای ایدئولوژی استقلال مدارانه بود. ایران پس از انقلاب اسلامی با توجه به رویکردهای ضدامپریالیستی و ضد آمریکایی آن، یکی از کشورهای هدف سازمان سیا برای کسب اطلاعات و مقابله سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بود؛ که از سالهای ابتدایی انقلاب اسلامی این رویه ازجانب سیا آغاز شد، و با گسترش تکنولوژی های به روز بخشی از اقدامات سازمان سیا در قبال جمهوری اسلامی ایران در این برهه ی زمانی متوجه فعالیت های رسانه ای شد. این پژوهش با این فرضیه که سازمان سیا فعالیت های رسانه ای گوناگونی را در جهت تقابل با ایدئولوژی جمهوری اسلامی و همچنین جاسوسی از این روش در طول حیات انقلاب اسلامی انجام داده و این کنش ها عمدتاً با قوانین بین المللی نیز در تضاد می باشد به برخی مصداق ها در تبیین این موضوع پرداخته است. لازم به ذکر است مصادیق کنش ها و واکنش های سازمان سیا در تقابل با جمهوری اسلامی ایران بسیار گسترده است که تجمیع تمام آنها در تحقیق حاضر امکان پذیر نیست و تنها به برخی مصادیق که دارای روشی خاص می باشد جهت تبیین این مهم صورت گرفته است. از محدودیت های این تحقیق عدم دسترسی به اسناد دست اول به دلیل امنیتی و اطلاعاتی بودن این موضوع پژوهش است.

بخش اول: بخش رسانه ای سازمان سیا

سازمان سیا برای تحقق ماموریت های مخفی و انجام وظیفه اش در جمع آوری اطلاعات چهار بخش دارد.

اول بخش عملیات مخفی ملی (مدیریت عملیات‌های سابق) برای جذب نیرو و مدیریت مامورانی که به سازمان اطلاعات می‌دهند، برای تاثیرگذاری بر دولت‌ها، احزاب سیاسی و رهبران و یا تلاش برای سرنگونی آن‌ها از طریق سرمایه‌گذاری‌های مخفی، آموزش، عملیات‌های شبه‌نظامی و تبلیغات سیاسی.

دوم مرکز مدیریت اطلاعات مکانی برای تحلیل‌گران این سازمان که با جمع‌آوری اطلاعات دارایی‌های افراد، برنامه‌های رادیویی، تلویزیونی، ماهواره‌ای، نشریه‌های خبری، مطالب علمی منتشر شده و خیلی چیزهای دیگر، اتفاقات آینده را پیش‌بینی می‌کنند و آن‌ها را به سیاست‌گذاران می‌دهند.

سوم مدیریت علوم و فن‌آوری که مسئول نظارت بر تصاویر ماهواره‌ای، ارتباطات نظامی، جابه‌جایی‌های موشکی و ارتباطات ردگیرانه داخل کشورها و سفارت‌خانه‌های خارجی است. نظارت بر ظاهرسازی‌ها و جعل سند مانند پاسپورت و گواهی تولد هم از دیگر مسئولیت‌های این بخش است. مدیریت پشتیبانی (مدیریت اداره سابق)

چهارم سازمان اطلاعات مرکزی است که از لحاظ تاریخی بزرگ‌ترین قسمت این سازمان است. سال ۱۹۹۲ این بخش تقریباً ۹ هزار کارمند داشت، در حالی که بخش مدیریت عملیات‌ها ۵ هزار کارمند، بخش مدیریت اطلاعات ۳ هزار کارمند و بخش مدیریت علوم و فن‌آوری هم ۵ هزار کارمند داشت. این بخش‌ها منابع انسانی، فهرست حقوق‌بگیران، مرکز تدارکات و در کنار این‌ها فعالیت‌های پول‌شویی سازمان را مدیریت می‌کنند، خدمات پزشکی لازم را به ماموران برون‌مرزی ارائه می‌دهند، نیازهای مسافرتی و حمل و نقلی سازمان را مدیریت می‌کنند، مجوزهای امنیتی صادر می‌کنند و با شرکای صنعتی سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا همکاری می‌کنند. مدیریت پشتیبانی سیستم ارتباطات جهانی سازمان و فن‌آوری اطلاعاتی و زیرساخت‌های امنیتی را اداره می‌کند. استخدام مدیر روابط عمومی یکی از وظایف متعدد مدیر سازمان اطلاعات مرکزی است. مدیر سازمان باید برای ارتباط با مردم با مدیر روابط عمومی همکاری کند و بر فعالیت‌هایش نظارت کند. اداره روابط عمومی باید به ارتباطات درون‌سازمانی و سفارشات سازمان‌های خبری، مراکز علمی و فعالان حرفه‌ای صنعت سرگرمی رسیدگی کند^۱

لازم به ذکر است یکی دیگر از روش‌های اطلاعات کسب شده براساس معیارهای اندازه‌گیری و علائم است. در روش اندازه‌گیری و علائم با استفاده از اندازه‌گیری پارامترهای متریک در محدوده یک هدف نسبت به تجزیه و تحلیل هدف اقدام می‌گردد. مشخصات این هدف و ویژگیهای متمایز کننده آن

^۱ آدمکش‌ها در لباس دلقک‌ها. مقدمه کتاب «دلقک‌ها و آدمکش‌ها؛ نقش سازمان سیا در هالیوود» مؤلف: تریشیا جنکینز. مترجم: امیر یزدیان <http://tarjomaan.com/prtc.sqma.html?plaq=82>

می‌تواند به عنوان ابزاری برای جمع‌آوری اطلاعات حساس به کار رود. این اندازه‌گیری‌ها به عنوان یک نشانه متمایز از تمام اندازه‌گیری‌های موجود شناخته شود. برای مثال چنانچه تصاویر ماهواره‌ای طیفی از نور را نشان دهند که با طیف نور خروجی از آگروز یک راکت برابر باشد، می‌توان نتیجه‌گیری نمود که این تصاویر متعلق به یک راکت است. و دیگر روش کسب اطلاعات اخذ شده از منابع باز (منابع رسمی) است. تا سال ۲۰۰۴ یکی از روش‌های کسب اطلاعات از منابع باز بود. این اطلاعات از منابع رسانه‌ای کشورهای هدف تأمین می‌گردید. این اطلاعات پس از تهیه و خلاصه نویسی در اختیار مدیر اطلاعات ملی قرار می‌گرفت. پس از سال ۲۰۰۴ سیا شروع به جمع‌آوری اطلاعات اینترنتی از رسانه‌های اجتماعی همانند توئیتر و یوتیوب و چت روم‌ها نمود.^۱ این تعاریف و اطلاعات به طور خاص ماهیت رسانه ای سازمان سیا را تا حدودی مورد تبیین قرار داد که با توجه با آن سیر عمده بحث به گونه ای واضح تر شکل بگیرد.

بخش دوم: مفهوم شناسی رسانه

رسانه در لغت اسم آلت از مصدر "رسانیدن" و به معنای وسیله رسانیدن و در اصطلاح علوم ارتباطات اجتماعی مقصود از "رسانه" وسیله رسانیدن پیام از پیام دهنده به پیام گیرنده است. در فرهنگ عمید به عنوان حسرت، اندوه و افسوس می باشد. در فرهنگ اندیشه نو: رسانه به عنوان اصطلاحی کلی است.^۲ و در فرهنگ معین به معنای حسرت و افسوس و تاسف آمده است.^۳

تفاوت رسانه با ابزار رسانه در این است که روزنامه، میکروفن، شبکه های اجتماعی، رادیو و تلویزیون، همگی ابزارهای رسانه‌ای هستند و نقش بستر ارتباطی را ایفا کنند. اما رسانه زمانی شکل می گیرد که مخاطب و پیامی برای ارتباط وجود داشته باشد.

با گسترش فناوری اطلاعات رسانه ها به دو دسته تقسیم شدند: (۱) رسانه های جمعی که شامل: کتاب و مجلات (و سایر رسانه‌های مبتنی بر صنعت چاپ)، صفحه گرامافون (وبعد نوار کاست و بعد از آن سی دی)، سینما، رادیو، تلویزیون، اینترنت، موبایل (۲) رسانه های اجتماعی: ویژگی که رسانه های اجتماعی را از رسانه های جمعی متمایز می کند این است که، در این رسانه ها ارتباط با مخاطب از نوع ارتباط دوسویه با است. البته همچنان فرستنده با تسلط بیشتری با مخاطب خود ارتباط برقرار می کند.^۴

^۱ عشقی، تاریخ سازمان سیا و تحولات جهانی، ص ۱۷ و ص ۲۲.
^۲ <http://amozeshgahresaneh.ir/fa/> تعریف و -مفهوم رسانه
^۳ (از شعوری ج ۲ ص ۱۰)
^۴ <http://amozeshgahresaneh.ir/fa/> تعریف و -مفهوم رسانه

پژوهش حاضر با در نظر گرفتن معنای عام رسانه به تمام وسایل ارتباطی که سازمان سیا از آن بهره برداری کرده است می پردازد.

بخش سوم: رسانه در فرآیند جنگ نرم

چنانچه بخواهیم از عملکرد رسانه سخن کنیم و اقدامات رسانه ای را مورد کنکاش قرار دهیم می بایست با مفهوم جنگ نرم به درستی آشنایی داشته باشیم چرا که در قرن معاصر رسانه با جنگ نرم گره خورده است. جوزف نای، نظریه پرداز قدرت، از قدرت سخت به «اجبار» و از قدرت نرم به «اقناع» تعبیر می کند. او قدرت نرم را «توانایی شکل دهی ترجیحات دیگران» تعریف کرده است و معتقد است جنگ نرم شامل هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه ای است که جامعه، گروه یا گروه های هدف را نشانه می گیرد و بدون جنگ و درگیری نظامی و گشودن آتش، رقیب را به انفعال یا شکست وامی دارد؛ جنگ رایانه ای، اینترنتی، براندازی نرم، راه اندازی شبکه های رادیویی و تلویزیونی و شبکه سازی، از مصادیق جنگ نرم هستند. او برخلاف برخی از صاحب نظران، اقتصاد و دیپلماسی را زیرمجموعه قدرت سخت قرار داد و تنها از «رسانه» به عنوان قدرت نرم نام می برد.^۱ که این تعریف از جنگ نرم قدرت و تاثیر رسانه را هرچه بیشتر برای ما روشن می کند.

جنگ رسانه ای، ظاهراً میان رادیو و تلویزیون ها، مفسران مطبوعاتی، خبرنگاران خبرگزاری ها، شبکه های خبری و وبگاه های اینترنتی جریان دارد؛ اما واقعیت این است که در پشت این جدال ژورنالیستی، امری به نام «سیاست رسانه ای» یک کشور نهفته است که مستقیماً توسط بودجه های رسمی مصوب مجالس کشورها یا بودجه های سری سازمان های اطلاعاتی و امنیتی و سرویس های جاسوسی، تغذیه می شود. بنابراین در کنار فشارهای اقتصادی، آمریکا جنگ دیگری را با عنوان جنگ رسانه ای علیه جمهوری اسلامی ایران پیگیری می کند. اما آنچه بیشتر از همه در القاء فروپاشی نقش تعیین کننده دارد رسانه ها و فضای مجازی است. بر همین اساس اصلی ترین تاکتیک های تبلیغی دشمن در فضای رسانه قابل بررسی می باشد.

تصویر سازی ذهنی مدلی است که برای توضیح تغییر نگرش ها مورد استفاده قرار می گیرد. براساس این نظریه، انسان بیش از آنکه با واقعیات کار داشته باشد، با برداشتی که از واقعیت در ذهنشان ایجاد می شود، سر و کار دارد و نهایتاً نیز بر اساس همین برداشت ها و تصاویر، موضع اتخاذ کرده و تصمیم گیری

^۱ <http://kayhan.ir/fa/news/۱۴۶۰۱۴>

می کند. این اصول در جنگ نرم که بیشترین مایه ی وجودی خود را از رسانه می گیرد دارای اهمیت ویژه ای برای قدرت های بزرگ دنیا و سازمان های جاسوسی از جمله سیا می باشد .

بخش چهارم: ابزار های جاسوسی سیا

سازمان سیا از دوران شروع و موجودیت انقلاب اسلامی همواره به تقابل با این ایدئولوژی پرداخته است که در هر دوران با تمسک به تکنولوژی های آن عصر به این امر می پرداخت که در این جا ابزار های رسانه ای این سازمان در دو دوره زمانی بررسی می گردد.

بند اول: ابزارهای کلاسیک

در پی سیطره وسیع سازمان جاسوسی ایالات متحده آمریکا بر ایران در سال های ابتدائی انقلاب اسلامی که در تلاش برای ایجاد فضای ثبات و تحکیم نظم بر جامعه و ساختارهای حکومتی بود، سازمان سیا در روند تسلط و کنترل از ایران که از دوران رژیم شاهنشاهی دارای سابقه بود ابزار هایی را جهت جاسوسی و انتقال اطلاعات در دهه ۶۰ به کار می گرفت تا همچنان بر اوضاع ایران مسلط باشد اما وزارت اطلاعات ایران نیز در جهت کشف و دستگیری عوامل حرفه ای سازمان سیا و جلوگیری از فعالیت های مخربانه آنها قدم بر داشت که در این مسیر توانست برخی ابزارها و روش های سیا را کشف کند.

وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران در جریان اضمحلال شبکه ی جاسوسی آمریکا در دهه شصت به امکانات پیچیده ای که از طریق سیا در اختیار جاسوسان قرار داده شده بود، دست یافت که از طریق این ابزار های رسانه ای عمدتاً به جاسوسی و انتقال اطلاعات می پرداختند:

۱) دستگاه های دریافت پیام رمز اعداد، این وسایل با دفترچه های مخصوصی تطبیق داده شد که با جاسازی ویژه وارد کشور می گشت. جاسازی دفترچه را یکی از جاسوسان کارخانه ی ناخن گیرسازی انجام داده بود که از این طریق سیا کدهای مد نظر خود را به عوامل جاسوسی برای کشف و انجام عملیات به صورت سری ارسال می کرد.

۲) در دهه ای که هنوز چندان وسایل ارتباطی اینترنتی و ماهواره ای جایی در کشورهای خاورمیانه نداشت سیا دستگاه فرستنده ی پیام فشرده، با بهره برداری از تلفن و ماهواره برای سازماندهی جاسوسان استفاده می کرد.

۳) آنتن های ردیاب و تقویتی: که در کشف سوژه و مکان جاسوسان می توانست بسیار مورد استفاده باشد.

۴) سیا دوربین‌هایی پیشرفته برای جاسوسی و تصویر برداری از اشخاص و مکان‌های حساس تهیه کرده بود که این دوربین‌های عکاسی با فیلم‌های مخصوص، در ایران قابل ظهور نبود و برای ظهور عکس به خارج از کشور ارسال می‌شد.

۵) امکانات نامرئی نویسی یکی ابزارهای گمراه کننده سازمان سیا بود. مأمورین سیا می‌بایست پس از دریافت رمز رادیویی و جمع آوری اطلاعات گزارشات را به مراکز از قبل تعیین شده ارسال کنند و بخاطر رعایت نکات امنیتی از روش نامرئی نویسی برای این کار استفاده می‌شد. استفاده از کاربن و قرص‌هایی که نامرئی نویسی را موجب می‌شد در دستور کار مأموران سیا بود که ابتدا یک نامه‌ی پوششی نوشته می‌شد و سپس نامه اصلی به وسیله قرص و کاربن و یا جوهر حاصل از ترکیب آب و قرص نامرئی نویسی نگاشته می‌شد تا کسی غیر از افراد مطلع از روش نتوانند از محتوای نامه آگاهی یابند.^۱

۶) پیام رادیویی: تنظیم برخی اقدامات و فعالیت‌های جاسوسی نیاز به پیام‌های رادیویی داشت. سیا به ارسال پیام‌های رمزی بر روی فرکانس تعیین شده و در ساعتی خاص اقدام می‌نمود. مأمور پس از دریافت پیام رمز مربوط به خود، با کمک دفترچه‌ی رمزی که فقط در اختیار ایشان بوده به کشف متن رمز مبادرت نموده و براساس محورهای درخواستی با توصیه‌های ارائه شده از سوی حریف عمل می‌کرد. پیام‌های ارسالی بر روی موج AM و به شکل اعدادی در قالب دسته‌های ۵ رقمی ارسال می‌شد و از تفریق اعداد ارسالی از طریق رادیو و اعداد موجود در دفترچه‌ی رمز، رقم‌های جدیدی به دست می‌آمد که ارقام حاصله و بر اساس قراردادهای از پیش تعیین شده مبین یکی از حروف لاتین بودند و پس از قرار گرفتن در کنار هم، متن کشف مورد نظر را شکل می‌داد.^۲

این در حالی است که از دیدگاه حقوقی و در دوران جنگ سرد قاعده آمره و عام "عدم توسل به زور" و در نتیجه "عدم مداخله" در امور داخلی دولتها مورد استناد و پذیرش سازمان ملل و جامعه جهانی بود.^۳ و توجه شورای امنیت به دلیل تعریف محدود از نقض صلح، به بحرانهای بین‌المللی معطوف بود. و از جهت دیگر وسایل و ابزار به کار رفته شده اعمال نفوذ در ماهیت امر تأثیری ندارد به آن معنا که همین

^۱ محمدی ری شهری، خاطره‌ها، ج ۳، ص ۲۲۴.

^۲ همان ص ۲۲۷

^۳ (Brawnlie, Principles of Public International Law) ۱۹۹۸، P. ۵۱۵

که نفوذ تحقق یابد دیگر تفاوتی ندارد که ابزار مداخله نظامی باشد یا سیاسی، اقتصادی فرهنگی و یا توسط تبلیغات رسانه ای صورت گیرد مداخله محسوب می شود^۱

بند دوم: ماهواره ها

یکی دیگر از ابزار های سیا که در تعریف رسانه قرار می گیرد استعمال ماهواره ها جهت جاسوسی و کسب و انتقال اطلاعات است که این ابزار علیه ایران به وضوح در دوران جنگ تحمیلی ایران و عراق مشاهده می شود. حکومت عراق، از مدت ها پیش از شروع جنگ علیه ایران، با آمریکا روابط اطلاعاتی برقرار کرده بود. ویلیام کیسی رئیس وقت سازمان سیا، در اردیبهشت ۱۳۵۹ یعنی ۵ ماه قبل از وقوع رسمی جنگ در حالی که به ظاهر رابطه دیپلماتیک و رسمی آمریکا و عراق قطع بوده است، به بغداد سفر کرده و یک رئیس ایستگاه اطلاعاتی تمام وقت را در آنجا مستقر می کند.^۲ رئیس سیا از همان اوایل آغاز جنگ معتقد بود که آمریکا باید تمام اطلاعات ماهواره ای خود را در اختیار عراق قرار دهد و فعالیت های ایرانی ها را از طریق هواپیماهای آواکس که آمریکا در عربستان مستقر کرده است به عراق گزارش دهد.^۳

در مورد اطلاعات و عکس های دقیق ماهواری که در این زمان توسط عراق دریافت شد و فیک سامرایی می گوید: سرویس های اطلاعاتی آمریکا (CIA) از اواخر مارس ۱۹۸۲ (اوایل فروردین ۱۳۶۱) در زمینه کمک های اطلاعاتی از همه جلوتر بودند. این سرویس های اطلاعاتی مجموعه اطلاعاتی را در اختیار ما گذاشتند که با وسایل فنی و یا انسانها تهیه شده بود. من عکس هایی را که به وسیله ی ماهواره از اهداف نظامی و یا بسیج نیروهای ایران تهیه شده بود مشاهده کردم. ما به راحتی می توانستیم تصویر سربازانی را که در پادگان های آموزشی ایران در حال آموزش نظامی بودند مشاهده کنیم حتی کسی که در مراسم رژه دست و پایش را به صورت اشتباه حرکت می داد در این تصاویر مشخص بود. هنگامی که کارخانه های سیمان را بررسی می کردیم تعداد کیسه هایی را که در یک مرحله روی کامیون ها بار می شد شمارش می کردیم، ماهواره ها کلیه تحرکات ایرانی ها در جبهه ها را زیر ذره بین گرفته بودند، از حرکت تانک ها، توپ ها و قایق ها در هورها در سواحل تا جابه جا شدن قرارگاه ها و ذخیره کردن تجهیزات پل سازی. ماهواره ها نتایج حملات هوایی و موشکی ما را نیز گزارش می دادند. بنابر دستور العمل هایی که از بالا

^۱ اصول و مبانی حاکم بر تبلیغات رسانه ای از منظر حقوق بین الملل عباس برزگرزاده دکتر، خداحرم محمدپور ۲ ص ۴- فصلنامه تازها حقوقی، م جله حقوقی

^۲ همان، ص ۳۲؛ زارعی، «همه با اوبا او بودند»، هفته نامه مثلث، ۳ مهر ۱۳۹۰، ص ۸۴.

^۳ تیمرمن، سوداگری مرگ، ناگفته های جنگ عراق با ایران، ص ۲۶۷؛ پری، کسوف، ص ۷۰۹.

ابلاغ شده بود اجازه نشان دادن عکس‌های ماهواره‌ای جاسوسی به هیچ کس داده نمی‌شد. ولی آنها این عکس‌ها را برای تماشای به من نشان می‌دادند.^۱

در دیدگاه حقوقی علاوه بر آنکه قطعنامه‌های شورای امنیت از آغاز شروع جنگ تحمیلی به اتفاق آرا تصویب کرده بودند که دولتها حمایت از هر آنچه ممکن است مناقشات بین دو کشور در حال جنگ را تشدید کند حداکثر محدودیت را اعمال کنند^۲، طبق قوانین بین‌المللی فضای ماورا جوی از هرکجا آغاز شود حقوق بین‌الملل از جمله منشور سازمان ملل متحد بر آن حاکم است. یکی از اساسی‌ترین حقوق بین‌الملل فضای ماورا جو اجتناب از ایجاد لطمه به دیگر کشورهاست.^۳ طبق معاهده ۱۹۶۷ استفاده از ماهواره به منظور جاسوسی مخصوصاً در زمان جنگ خلاف اصل بهره‌برداری مسالمت‌آمیز از فضا و غیر نظامی کردن نسبی فضا است که از قواعد مصرح پیش‌بینی شده در معاهده مذکور می‌باشد.^۴ با وجود آنکه کسب اخبار و اطلاعات محرمانه توسط ماهواره‌های جاسوسی خلاف اصل اول کلی حقوقی است ولی با این حال متأسفانه در دوران کنونی شناسایی از راه دور نقش راهبردی در سیاست‌های دول غربی از جمله آمریکا و سازمان سیا ایفا می‌نماید.

بند سوم: حملات سایبری

رایاجنگ، نبرد مجازی، یا جنگ سایبری^۵ به نوعی از نبردی اطلاق می‌گردد که طرفین جنگ در آن از رایانه و شبکه‌های رایانه‌ای (به خصوص شبکه اینترنت) به عنوان ابزار استفاده کرده و نبرد را در فضای مجازی جاری می‌سازند.^۶ که این نوع از جنگ رسانه‌ای توسط سیا علیه ایران انجام شد که با تلاشهای نهاد های اطلاعاتی کشور افشا شد. در سال ۱۳۹۸ شمعیانی رئیس شورای امنیت ملی کشور در این باره گفت: هرچند اظهار این موارد موضوع جدیدی است اما تهاجمات سایبری آمریکا به کشورهای دیگر سابقه طولانی داشته و آمریکایی‌ها به صورت مستمر این اقدامات را در کنار جنگ اقتصادی و اطلاعاتی علیه ایران و بسیاری از کشورهای دیگر دنبال می‌کنند. با توجه به همکاری جاری میان ایران و بسیاری از کشورهای جهان در قالب ایجاد "شبکه ضد جاسوسی بین‌المللی" علیه آمریکا، ما اطلاعات شبکه کشف شده را که در چند کشور دیگر نیز فعال بود، در اختیار شرکایمان قرار دادیم که منجر به شناسایی و

۱. سامرای، ویرانی دروازه شرقی، ص ۱۵۵.

۲. دعوای ایران، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار، معاصر تهران، ۱۳۸۳، ص ۴۱.

۳. حسن بابایی. جاسوسی از دیدگاه حقوق بین‌الملل. گنج دانش ۱۳۸۸ ص ۴۶

۴. همان

۵. Cyberwarfare یا cyber War

۶. fa.wikipedia.org

فروپاشی شبکه افسران اطلاعاتی سیا و دستگیری تعدادی از جاسوسان و مجازات آنها در کشورهای مختلف شد شمشانی اظهار داشت: آمریکایی ها با اعتراف به پیروزی ایران، این اقدام ایران را " شکست مفتضحانه اطلاعاتی " نامگذاری کردند.^۱

عملیات مرلین علیه برنامه هسته‌ای ایران دهه ۱۹۹۰ تا اوایل دهه ۲۰۰۰ و عملیات بازی‌های المپیک علیه برنامه هسته‌ای ایران شامل وپروس رایانه‌ای استاکس نت، شعله و ... از ۲۰۰۶ نیز جز جنگ های سایبری سیا علیه ایران است که در سال های مذکور صورت گرفته است.

این شبکه جاسوسان آمریکایی فعال در بستر سایبری، قرار بود با استفاده از فضای امن، اطلاعات مهمی را در اختیار « CIA قرار دهند. بنا بر گفته یکی از مقامات ارشد CIA این یک ایراد جزئی در سیستم نیست و به گفته همکار دیگر وی این یک فضاقت اطلاعاتی است. گزارش ها در این سازمان اطلاعاتی نشان دهنده اختلاف شدید مدیران سیا برای چگونگی فرار از این رسوایی عظیم است. «چینا هاسپل» مدیر سیا در یکی از سخنرانی‌های خود در سپتامبر سال گذشته در دانشگاه لوییویل کنتاکی به این شکست تاریخی اعتراف کرد و دلیل سکوت رسانه ها را درباره این موضوع را این چنین توجیه کرد و گفت : ماموران و جاسوسان کشته شدند اما جهت حفاظت از کار و منزلت عوامل دیگر ما بر سر مشکلات پیش آمده سرکوب گذاشتیم.^۲

معاونت ضد جاسوسی با رها نکردن باندهای مخوف جاسوسی آمریکایی‌ها و نفوذ در شبکه های جاسوسی و اشراف بر افسران آمریکایی روش های جدید جاسوسی سازمان CIA را شناسایی و تحت تعقیب و اشراف قرار دادند. باید توجه داشته باشیم که فضای سایبری بیشترین فضای مورد استفاده آمریکا برای لطمه زدن است، و سازمان اطلاعاتی آمریکا در ۲ بخش حملات سایبری و ارتباط امن با جاسوسان خود علیه کشورها از بستر اینترنت استفاده می کند.

مدیرکل ضد جاسوسی وزارت اطلاعات همچنین بیان داشت : سازمان اطلاعاتی آمریکا در این شبکه بزرگ جاسوسی برای ارتباط امن با جاسوسان خود از برخی سایت های استفاده می کرد که در ظاهر مربوط به سیستم های دیگری همچون بهداشت، اقتصاد، ورزشی و ... بودند. جاسوسان آمریکایی در حوزه هایی همچون، صنعتی، نظامی، هسته ای، سایبری، اقتصادی و زیرساختی فعالیت داشتند.

^۱ [http://www.irna.ir/news/۸۳۳۰۷۹۶۶۶۶](http://www.irna.ir/news/۸۳۳۰۷۹۶۶۶)
^۲ www.qudsonline.ir/news/۶۶۰۲۸۰

در قوانین بین‌المللی حملات سایبری نوعی جنگ و جرم محسوب می‌شود در این راستا از جمله مفاد منشور ملل متحد که می‌تواند بعنوان مبنایی برای مبارزه با جرایم سایبری استفاده نمود بند ۴ از ماده ۲ منشور ملل متحد می‌باشد که تأکید دارد کلیه اعضاء در روابط بین‌المللی خود از تهدید به زور یا استفاده از آن علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کشوری یا از هر روش دیگری که با مقاصد ملل متحد مابینت داشته باشد خودداری خواهند نمود و همچنین کشور زیان دیده از یک حمله سایبری می‌تواند به اقدام متقابل غیر نظامی علیه دولت‌کننده متوسل شود، بر اساس بند ۱ ماده ۴۹ طرح مسئولیت بین‌المللی دولت، دولت زیان دیده می‌تواند علیه دولت متخلف بین‌المللی، برای وادار نمودن آن به ایفای تعهدات خود به اقدام متقابل مبادرت ورزد.^۱ سازمان سیا بدون در نظر قرار دادن قوانین بین‌المللی سایبری و مجازی کشورهای مختلف از جمله ایران را مورد حملات سایبری و جاسوسی قرار می‌دهد

بخش پنجم: شبکه‌های تلویزیونی مرتبط با سازمان سیا

اقدامات و اهداف رسانه ای سازمان سیا از بسترگاه شبکه‌های تلویزیونی عمدتاً به تغییر در احساس و نگرش افراد رسانه‌های جمعی و فضای مجازی است. برای تغییر در نگرش جامعه حریف، ۳ تصویر متفاوت از جانب آنها القاء می‌شود:

۱- تصویر مثبت از نظام سیاسی مطلوب؛

۲- تصویر منفی از نظام سیاسی حریف؛

۳- القاء فروپاشی انسجام اجتماعی و ارائه تصویر تضاد مردم با نظام سیاسی خود.

و جهت فراهم شدن این مقصود به پروپاگاندایی دست می‌زند که این تصاویر را به باور مردم تبدیل کند

- گستردگی احساس ناراضی و خشم و همه گیر شدن تقابل با نظام؛

- مردم نظام را نمی‌خواهند و به زودی به نبرد مسلحانه علیه نظام به پا می‌خیزند؛

- نخبگان در حال خروج از مرزها هستند و پدیده فرار مغزها به اوج خود رسیده است؛

- مردم نسبت به آینده و کارآمدی نظام ناامید هستند؛

^۱ <https://economic.mfa.ir/portal/newsview/-Interpol.jrl.police.ir> ۶۰۱۵۱۸

- سرمایه های مادی کشور به سرعت در حال خروج است؛

- مردم خود باید فکری به حال خود کنند چرا که هیچ مسئولی دغدغه مردم ندارد؛

اما شبکه های تلویزیونی و رادیویی سازمان سیا در تحقق این فرایند کدامند؟ با توجه به فوق سری بودن سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا به سختی می توان شبکه هایی را به صورت مستقیم به سیا نسبت داد اما یکی از این شبکه ها که با توجه به شواهد بودجه خود را از سازمان سیا دریافت می کند پایگاه رادیویی اروپای آزاد است^۱ که در زمینه جنگ نرم فعالیت خود را آغاز کرده است . یکی از جاسوسانی که در جریان فتنه ۸۸ توسط نهادهای اطلاعاتی دستگیر شد در این باره می گوید: "پایگاه رادیویی اروپای آزاد که مانند خیلی از مؤسسات براندازی نرم از زمان جنگ سرد کار خود را آغاز کرده به سازمان سیا متصل است، زمان جنگ سرد آمریکایی ها برای اینکه به شوروی فشار بیاورند، از پوشش های فرهنگی- سیاسی و رسانه ای و از نام های زیبایی چون دموکراسی، آزادی و حقوق بشر استفاده کردند و خیلی از مؤسساتی که در حال حاضر فعالیت می کنند، در زمینه براندازی نرم، بازمانده از آن زمان هستند که رادیو اروپای آزاد هم از این دسته است. بخش فارسی این رادیو به نام رادیو فردا فعالیت می کند. این رادیو بیشتر اعتراضاتی را که در ایران رخ می دهد، پوشش می دهد و به شدت بزرگنمایی می کند."^۲

این جاسوس در ادامه به یکی دیگر از مؤسسات براندازی نرم رسانه ای مرتبط با سیا به نام «برِکَمَن» اشاره می کند و می گوید: "پروژه گلوبال وُیسز «GlobalVoices» یا همان صداهای جهانی زیر نظر مجموعه ای به نام مرکز برکمن در دانشگاه هاروارد انجام می گیرد. این پروژه از سال ۲۰۰۴ آغاز شده و من در اولین جلسه آن در هاروارد شرکت کرده ام. هدف این پروژه تمرکز بر تمام وبلاگ های دنیا به خصوص کشورهای مخالف آمریکا از جمله ایران است تا بتوانند به هدف خود که ایجاد جنگ روانی در این کشورهاست، برسند. منابع مالی این پروژه را بنیاد سورُوس (OSI) تأمین می کند که به اکثر مؤسسات غیردولتی در دنیا کمک مالی می دهد. مدیر این پروژه فردی به نام «اتان زوکرمن» است. او یک آمریکایی است که قبلاً در بنیاد سوروس فعالیت داشته، او روی استفاده از اینترنت برای براندازی نرم در کشورهای مختلف خیلی کار کرده و با نهادهای اطلاعاتی امنیتی آمریکا نیز رابطه دارد"^۳. اینها نمونه ی کوچکی از شبکه هایی است که به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم در خدمت اهداف و روش های

^۱ <http://www.bbg.gov/reports/budget.html>
^۲ www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۱/۱۰/۰۶/۷۷۷۲/۲
^۳ همان

سیا در شبکه های رادیویی ماهواره ای و مجازی فعالیت دارند و به قطع صدها مدل از این نوع شبکه های مرتبط با سیا موجود و قابل بررسی هستند .

در حقوق بین المللی قاعده منع تبلیغات خصمانه در میان ملتها به عنوان یک قاعده شکل یافته حقوق بین الملل عرفی شناسایی شده است. نگاهی به رویه و عملکرد دولت ها نشان می دهد همواره نسبت به جنگ رسان های و تبلیغات خصمانه واکنش نشان داده و الاقل آن را طی اقدامات دیپلماتیک محکوم کرده اند.) جالب این جاست که هر چند همواره نسبت به انجام چنین اقداماتی اعتراضات غیر قابل اجتنابی صورت گرفته، اما نفس وجود چنین قاعد های هیچ گاه انکار نشده است. به عبارتی همه دولت ها پذیرفت هاند که تبلیغات خصمانه خالف حقوق بین الملل است، مجمع در ۱۳۴۷ سال در شماره قطعنامه ۱۱۱ خود تبلیغاتی را که منجر به یک جنگ یا جنگ ساز یک زمینه می نماید محکوم گردد تنها مل میان . همچنین در یکی دیگر از قدیمترین ممنوعیت صلح علیه تبلیغات از ۱۳۵۱ سال مصوب مرتبط قطعنامه های با عنوان تصریح است شده که حسن مبنای بایداطلاعات آزاد تبادل همجواری مصالحت آمیز دولت ها است و تاکید دارد که دولت ها نباید به تبلیغاتی علیه یکدیگر مبادرت ورزند که صلح بین ملتها را به خطر اندازد^۱. همچنین می توان به معاهدات دو جانبه و چند و جانبه اشاره کرد که اعضا را متعهد می سازند از ارسال برنامه های آشوب طلبانه به خارجاز مرزهایشان اجتناب بورزند. از جمله درسال ۱۹۳۶ یک معاهده بین المللی در لوای سازمان ملل به تصویب رسید که استفاده از برنامه های تلویزیونی را در راستای نقض صلح منع می کند^۲ بدین ترتیب سازمان سیا بدون توجه به این قوانین و معاهده های بین المللی به ایجاد آشوب در فرایند تغییر حکومت کشورها از جمله ایران می پردازد

بخش ششم: خبرنگاری و جاسوسی

. سرویس های جاسوسی همواره سعی دارند افراد مختلفی را به استخدام خود درآورند تا مخفیانه تر و مطلوب تر به اطلاعات مهم مد نظر خود دست یابند که در این میان، خبرنگاران به عنوان فراهم کننده ی اطلاعات برای رسانه ها از جایگاه ویژه ای برخوردارند. بسیاری از خبرنگاران خارجی با دستورالعمل های اطلاعاتی و امنیتی ارائه شده از سوی سرویس های اطلاعاتی وارد کشور هدف می شوند که این اتفاق در مورد "ایران" نیز صدق می کند. خرید، تولید و تربیت جاسوس خبرنگار از سالهای پیشین در دستور کار سازمان جاسوسی آمریکا بوده است اما در دوران جدید جمهوری اسلامی این طرح به

^۱ ارشاد خطیبی ۱۳۹۱

^۲ فصلنامه مطالعات قدرت نرم. سال دوم / شماره پنجم ۱۳۹۱ / بهار تبلیغات خصمانه از منظر حقوق بین الملل؛ سیدایمان میریان و زینب اصغری ص ۲۶

صورت فراگیر، دقیق و نامحسوس تر صورت می گیرد. جاسوسان خبرنگار، آنهایی که خواسته یا ناخواسته در خدمت سازمان جاسوسی آمریکا قرار گرفته اند با توجه به شرایط ویژه ایران در منطقه و در جهان تعداد کمی ندارند که هر کدام با توجه به سبک و شیوه ای خاص به این امر موزیانه پرداخته اند که در این جا بخشی از نوع جاسوسی و همچنین انتقال، تحریف اطلاعات و.. مورد بررسی قرار می گیرد

بند اول: کشف اطلاعات در نشست های عالی نظام

خبرنگاران با توجه به وظایف معینه با توجه به سوابق خود می توانند به نهادها و سازمان های مختلف کشور رفت و آمد و در راستای موضوعات مد نظر گزارش تهیه کنند. بدین جهت این موقعیت شرایط مطلوبی برای سرویس های اطلاعاتی جهت جاسوسی از طریق خبرنگار فراهم می کند. در سال ۱۳۷۸ پرونده ای در قوه قضاییه حاکی از آن بود که خبرنگاری به نام رکسانا صابری که تابعیتی ایرانی- آمریکایی داشت به عنوان مترجم در مجمع تشخیص مصلحت، در پی جمع آوری "اسناد محرمانه" درباره حمله عراق به آمریکا بوده است. وی از سال ۸۳ حدود شش سال قبل از دستگیری، در ایران و با مجوز دولت برای رسانه هایی چون "رادیوی عمومی آمریکا" (ان پی آر) و بی بی سی مشغول به کار بود. مجوز فعالیت او از یک سال قبل از بازداشت توسط دولت تمدید نشده بود اما صابری فعالیت خود را ادامه داد. رسانه های غربی ادعا کردند که صابری در حال مطالعه برای تکمیل تحصیلات خود در رشته مطالعات ایران و روابط بین الملل در سطح فوق لیسانس و همچنین نوشتن کتابی در باره ایران بوده، اما این درحالی است که وی به عنوان "مترجم" در مجمع تشخیص مصلحت نظام کار می کرده و در پی جمع آوری "اسناد محرمانه" درباره حمله عراق به آمریکا بوده است. صابری برای جاسوسی در جهت اوامر سازمان سیا، توسط دادگاه انقلاب اسلامی به ۸ سال زندان و ۵ سال تعلیق از فعالیت خبرنگاری محکوم شد اما این مجازات در دادگاه تجدید نظر به ۲ سال حبس تعلیقی کاهش یافت. این خبرنگار مرتبط با سیا بعد از گذراندن ۴ ماه در زندان در اردیبهشت سال ۸۸ از زندان آزاد و به همراه پدر و مادر خود ایران را به سمت آمریکا ترک کرد. رکسانا صابری بعد از آزادی همچنان فعالیت خود علیه جمهوری اسلامی ایران را ادامه می دهد و به عنوان نمونه در کنسرتی که در آستانه انتخابات سال ۹۲ در برلین توسط سازمان اطلاعاتی آلمان برای "حمایت از سران فتنه و اغتشاشات" برگزار شد، به عنوان مجری ایفای نقش کرده بود.^۱

^۱ خبرنگاران جاسوس در ایران. WWW.MASHREGHNEWS.IR. کدخبر: ۴۱۰۷۴۹.

از آنجا که مهمترین بخش یک حکومت اطلاعات سری و مخفیانه آن می باشد سازمان سیا با نفوذ دهی صابری در یکی از حساس ترین نشست های جمهوری اسلامی ایران یعنی مجمع تشخیص مصلحت نظام با آگاهی از اطلاعات فوق سری در پی تصمیم گیری برای تقابل آینده با جمهوری اسلامی بوده است. همچنین می بایست اشاره کرد که یکی از ارزشمندترین تکنیک های سازمان سیا استفاده از جاسوسان زن در سراسر جهان است که از قبل در پوشش خبرنگار و در سال های اخیر در پوشش دوستی و روابط جنسی با مقامات بلندپایه ی یک حکومت ایفای نقش می کنند که اصطلاحاً به آنها «پرستو» می گویند و طبق گزارش ها بسیاری از آنان در این امر موفق عمل کرده اند.

در دیدگاه حقوق بین الملل تعیین مجازات جاسوس به عهده کشورهای ثالث می باشد و به حکم قانون بندهای ۴ و ۵ ماده ۱۲ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح ایران در سال ۱۳۷۱ تزییقاتی صریح بر آزادی تردد وارد نموده است. مطابق بند ۴ نظامی که برای به دست آوردن اسناد یا اطلاعاتی به نفع دشمن به محل نگهداری با اطلاعات داخل شود چنانچه به موجب قوانین دیگر مستوجب مجازات شدیدتری نباشد به حبس از دو تا ده سال محکوم می گردد^۱ و یا مطابق بند ۵ «هر بیگانه ای که برای کسب اطلاعات به نفع دشمن به پایگاهها کارخانجات انبارهای تسلیحاتی اردوگاههای نظامی یگانهای نیروهای مسلح توقفگاههای موقتی نظامی ساختمان های دفاعی نظامی یا وسائط نقلیه زمینی هوایی دریایی یا در محلهای نگهداری اسناد یا اطلاعات داخل شود به اعدام و در غیر اینصورت به دو تا ده سال حبس محکوم می گردد.^۱ که در این رابطه خبرنگاران جاسوس فراوانی ازجانب سیا و از ابتدای انقلاب تا به حال مورد محاکمه و مجازات واقع شده اند.

بند دوم: نفوذ اقتصادی فرهنگی سیاسی

ماموریتی ویژه که بسیار در ایران و جهان موجب سروصدا و هیجان شد افشای نفوذ خبرنگاری دیگر بنام جیسون رضاییان بود که این نفوذ گسترده ازجانب سازمان سیا طراحی و با مجری گری این شخص اجرا شد او خبرنگار ۳۸ ساله دو رگه ایرانی آمریکایی خبرنگاری "واشنگتن پست" بود^۲، این خبرنگار جوان سالها در تهران در پوشش نشریه "سانفرانسیسکو کرونیل" مرتباً به تهران سفر می کرد. وی در ایام انتخابات ۸۸ بسیار فعال در ایران حضور داشت و اخبار لحظه لحظه اغتشاشات و آشوب ها را به اتاق فکر آمریکایی ها مخابره می کرد و با مازیار بهاری، رکسانا صابری، رضا رفیعی که از مرتبطین دستگاه جاسوسی آمریکا بودند ارتباط داشت و رابطه اش با لارا ستراکیان روزنامه نگار ارنی آمریکایی

^۱ حقوق بشر و جاسوسی حسن بابایی ص ۱۰۹

^۲ جیسون رضاییان کیست؟ / www.dana.ir/news/ کد خبر: ۳۹۵۱۱۱.

خبرگزاری ABC آمریکا گره خورده بود و به تدریج با مک_ کاچن مسئول میز ایران در کنسولگری آمریکا در دبی متصل شد. اما اینبار در پوشش خبرنگار روزنامه واشنگتن پست و با هماهنگی جان_ لیمبرت (دیپلمات آمریکایی که سالها در ایران گروگان بوده) به فعالیت پرداخت. جیسون رضاییان همچنین رابط آلن ایر می‌گردد ایر سخنگوی وزارت امور خارجه ایالات متحده آمریکا است که به درستی با ضرب المثل‌های فارسی آشناست و از طرفی طرفدار تراکتورسازی تبریز هم می‌باشد! وی در آن دوران سخنگوی فارسی زبان وزارت خارجه آمریکا بود سمتی که بعدها به سحر نوروز زاده همان کسی که باعث لو رفتن رضاییان شده بود رسید. اما وظایف رضاییان در ایران چه بود؟

جیسون به عنوان یک خبرنگار رسانه ای بنا بود اطلاعات مهمی از لایه‌های اجتماعی شهرهای مختلف ایران از کیفیت آب شرب گرفته تا اوضاع و احوال هنرمندان حوزه موسیقی زیرزمینی و از طرفی اخبار جمع آوری شده از مراکز دولتی مرتبط با تحریم‌ها و مسائل هسته‌ای در اختیار آلن ایر بگذارد و از طرف وی با شخصی با رمز ج ف رابط موساد متصل شود. آمریکایی‌ها تشخیص داده بودند که اگر این کشور بتوانند روابط خود را با ایران به سطح قبل از انقلاب برگردانند، حکومت ایران را می‌توان به آسانی در ۴۸ ساعت ساقط کرد و در این ایده قصد داشتند جیسون رضاییان را به عنوان تسهیل گر روابط و کسب کننده‌ی اطلاعات در نهادهای مختلف جمهوری اسلامی نفوذ کند و فضا در شرایطی که دولت مشغول مذاکرات و تعاملات با اروپا و آمریکایی‌ها بود بسیار مناسب تشخیص داده شده بود. جیسون رضاییان که در پوشش خبرنگار به فعالیت می‌پرداخت نفوذ خود را تا دفتر رئیس جمهور پیش برد و ارتباطی با خواهرزاده رئیس جمهور حسن روحانی و نزدیکان برخی مقامات ارشد دولتی آغاز شد. «جیسون رضاییان» در گزارشی که به آمریکایی‌ها داده بود، نوشته بود: «آنقدر به رئیس‌جمهور نزدیک شدم که طعم و مارک آدامسی را که می‌جوید، می‌دانستم.»^۱ رضاییان و تیمش در خصوصی‌ترین جلسات رئیس‌جمهور نیز شرکت و اخبار این جلسه را به شبکه‌های جاسوسی منتقل می‌کردند. جیسون رضاییان پس از دستگیری و گذشت ۱۹ روز در اعترافات اعلام می‌کند من سرهنگ جنگ نرم و اولین کسی هستم که به آمریکایی‌ها اطلاع دادم فتنه ۸۸ راه به جایی نمی‌برد؛ چرا که به گفته جیسون جمهوری اسلامی توانست در این فتنه صف‌ها را از هم جدا کند و این هنر انقلاب است.^۲

جیسون برای تشریح یکی دیگر از ماموریت‌های خود از جانب سیا در ایران می‌گوید: من دماسنج تغییر رفتار نظام اجتماعی در ایران بودم؛ ماموریت من نفوذ در لایه‌های زیرین اجتماعی بود. یعنی گزارش‌های

۱. www.snn.ir/fa/news/479479

۲. www.farsnews.com/27/7/1394، مسئولیت «جیسون» در پایگاه اطلاعاتی آمریکا.

من مورد وثوق آمریکایی‌ها بود که بدانیم ذائقه مردم در مسائل سیاسی و فرهنگی در ایران چقدر تغییر کرده است. مثلاً تصاویر شهدایی که در دیوارهای تهران نقش می‌بسته را پاک کرده و به جای آن تصویری از طبیعت می‌گذاشتند و این تغییر رفتار را مستندسازی و به خارج از کشور می‌فرستادند. او همچنین ارتباطی با حوزه‌های موسیقی زیرزمینی برقرار کرده بود.^۱

وی پیرامون حوزه اقتصادی در اعترافات خود می‌گوید ما به‌گونه‌ای عمل می‌کردیم که چه کنیم تا مردم به خیابان‌ها ریخته و در مقابل نظام جمهوری اسلامی بایستند. که این موضوع به جد در دهه‌های اخیر در کشور ایران مورد استفاده آنها برای ایجاد بحران و نقد و آشوب رسانه‌ای یا فیزیکی در جمهوری اسلامی را به دنبال داشت^۲

از دیگر امور ویژه‌ای که جیسون رضاییان و تیمش از سوی سیا و صهیونیست‌ها مامور بودند انجام دهند سرمایه‌گذاری در اختلافات قومی در ایران بود؛ به ویژه اطلاع می‌دهند که بهترین جایی که می‌شود نفوذ کرد روستاها و بین اقوام است که این جاسوس حتی به روستاها هم سفر می‌کند و با اهالی روستا صحبت می‌کند که شما چه زمانی مقابل نظام اسلامی می‌ایستید و در چه شرایطی معیشت به شما فشار می‌آورد؟ به عنوان مثال از روستاییان سوال می‌کرده که مثلاً ۶ ماه پیش به چه میزان گوشت مصرف می‌کردید و فرد روستایی می‌گفت که مثلاً یک کیلو. سوال می‌کرده اکنون به چه میزان معیشت شما بدتر شده است؟ که او در پاسخ توضیحی می‌داد. جیسون از آنها می‌پرسید که در این شرایط شما چه زمانی به خیابان‌ها می‌ریزید؟ البته آنها جواب می‌دادند ما هیچ وقت به خیابان‌ها نمی‌ریزیم لذا رضاییان و تیمش به سرویس‌های اطلاعاتی توصیه می‌کنند که در میان اقوام روستاها باید بسیار بیشتر سرمایه‌گذاری و ورود پیدا کرد.^۳

رضاییان گزارشات ویژه‌ای در خصوص وضعیت مقامات ایران به کنگره آمریکا می‌دهد و هر زمانی که به آمریکا می‌رفت به صورت خصوصی برای او زمان برای سخنرانی ترتیب می‌دادند. و جالب است که قبل از اینکه او با رای بیاورد جیسون طی یک نامه خود را به وی معرفی می‌کند و می‌نویسد من «جیسون آدام کاظم رضاییان» با این ویژگی‌ها هستم و رزومه خود را به او با ما می‌دهد و او با ما نیز در اولین فرصت برای او زمان ملاقات می‌گذارد؛ جیسون در آن نامه می‌گوید که من امروز در ایران نفوذم در سطحی است که از بالاترین چهره‌ها تا مقامات نفوذ کرده و در ارتباط هستم. پس از این مسائل جیسون با او با ما

۱. <http://www.rajanews.com/news/> ۲۲۰۲۱۰

۲. www.voanews.com/a/us-iran-sanction/ ۴۰۱۰۳۹۱

۳. [snn.ir/fa/news/](http://www.snn.ir/fa/news/) ۴۰۵۰۹۱

جلسه‌ای در کاخ سفید برگزار می‌کند. و به صورت مکرر در جلسات مسئولین آمریکا و سازمان سیا گزارش و پیشنهادات خود را علیه ایران تشریح می‌کند^۱

به نظر می‌رسد بیشتر از آنکه هدف این شبکه جاسوسی با مدیریت جیسون رضاییان جمع کردن اطلاعات باشد دنبال استحاله و تغییرات اساسی در جمهوری اسلامی و آرمان‌های انقلاب بودند همچنین وابسته کردن افراد از لحاظ فکری، فرهنگی و ثبات زدایی و برخورداری در راستای برنامه‌های نرم آمریکا برای براندازی در بلندمدت از دیگر اهداف اصلی آنها بوده است. در تیرماه ۹۳ با همت جوانان اطلاعات سپاه رضاییان و همسرش دستگیر می‌شوند.

با توجه به عملکرد رضاییان می‌توان بدین نتیجه دست پیدا کرد که وی علاوه بر جاسوسی و انتقال اطلاعات به تغییر رویکرد بلندمدت و میان مدت فرهنگی سیاسی و اقتصادی ایران از جانب سیا نقش داشته که حکم جاسوسی و تبلیغاتی آن در بخش‌های قبل پرداخته شد.

بند سوم: عکاسان خبرنگار

در زمان‌های آشوب و فتنه یکی از مهمترین کارهای خبرنگاران مرتبط با سازمان‌های جاسوسی تصویر برداری جهت دار و انتقال آن به خارج از کشور جهت سرمایه‌گذاری سازمان‌های مذکور بر آن است. در جریان فتنه ۸۸ از خانمی به نام «م.ر» نام برده شده که جیسون رضاییان او را به داخل نهاد ریاست جمهوری نفوذ می‌دهد که این خانم در فتنه یک عکاس حرفه‌ای بوده و عکس‌های ویژه‌ای از کف خیابان‌ها جمع و به خارج از کشور منتقل می‌کرد. این خانم که به شدت مورد اعتماد مسئولین قرار می‌گیرد اطلاعات عمیقی را به جیسون منتقل میکند یک وظیفه دیگر رضاییان شناسایی و استخدام افرادی بود که می‌خواست نفوذ دهد در نتیجه مشخصات آنها را به دستگاه‌های دولتی جهت استخدام ارائه می‌کرد و بلافاصله مقامات نیز با این درخواست به طور صریح موافقت و این افراد را جذب می‌کردند که کد اطلاعاتی آنها «پرستو» بوده است.^۲

همچنین ناصح فریدی فرزند محمد، از طریق تلفن و اینترنت با گروهک منافقین (مرتب با سیا) وصل می‌شود و سپس با شرکت فعال در تجمعات دانشجویی و صنفی، اقدام به تهیه و ارسال عکس و فیلم و اخبار به گروهک نفاق می‌کند. او همچنین مأموریت داشته اخبار و اطلاعات زندانیان گروهک نفاق را

^۱ . www.farsnews.com/ گزارش از جزئیات نشست نمایندگان مجلس برای بررسی پرونده رضاییان.

۲۷/۷/۱۳۹۴.

^۲ <http://www.rajanews.com/news/> ۲۲۰۲۱۰

پیگیری و این اطلاعات را به خانواده‌های آنان و گروهک منافقین ارسال کند. وی با حضور در اغتشاشات و تشویق دانشجویان به حضور در تجمعات غیرقانونی، اطلاعات این تجمعات و آشوب‌ها را برای منافقین ارسال می‌کرده است. وی ضمن ارتباط‌گیری با خانواده زندانیان و مصاحبه با آنان، نوارهای مصاحبه را برای سیمای آزادی، صدای آمریکا، رادیو فردا و... ارسال کرده است. وی همچنین خانواده شبنم مددزاده از اعضای گروهک را به سرپل منافقین وصل کرده و در ستاد انتخاباتی آقای کروبی حضور داشته است.^۱

بخش هفتم: همکاری هالیوود و سازمان سیا علیه ایران

سینمای آمریکا^۲ (به‌طور غیررسمی) مشهور به هالیوود است که از اوایل قرن بیستم تأثیر زیادی در صنعت فیلم داشته و در حقیقت به زودی به یک نیروی غالب در این صنعت نوظهور بدل شد. پس از آن نیز از سال ۱۹۱۳ تا ۱۹۶۹ بسیار توسعه یافت. در حال حاضر هالیوود یک سینمای فراملی محسوب می‌شود که تأثیرات بسزایی در سیاست، فرهنگ و اجتماع بشر ایجاد کرده است. اما آیا رابطه ای بین سازمان جاسوسی آمریکا با این شرکت بزرگ وجود دارد؟

روزنامه گاردین در مطلبی تحت عنوان «پیشنهادی که آنها (هالیوودی‌ها) نمی‌توانند رد کنند» می‌نویسد:

هر کسی که فیلم‌های هالیوودی، از فیلم‌های جاسوسی پس از جنگ «آلفرد هیچکاک» گرفته تا «پرده پاره»

در سال ۱۹۶۶ م. را تماشا کند، به خوبی می‌داند که هالیوود فریفته ژانر «جاسوسی» است؛ ولی تنها عده کمی می‌دانند که سازمان سیا؛ از دهه ۷۰ در فیلم‌هایی چون «سه روز کندور» و تا به امروز در فیلم‌هایی چون «هویت بورن» و «لاشه دروغ‌ها» حضوری غیرقابل کنترل داشته است این روزنامه در ادامه می‌نویسد: سازمان سیا فقط نقش راهنمایی کننده فیلم‌سازان را ندارد؛ بلکه به آنها رشوه نیز می‌دهد، این سازمان در سال ۱۹۵۰ م. حقوق مربوط به «مزرعه حیوانات» جرج اورول را خریداری کرد و سپس در سال ۱۹۵۴ م. برای ساخت نسخه انیمیشن این فیلم در انگلستان سرمایه‌گذاری کرد. چیس براندون با حدود ۴ دهه سابقه کار در سازمان سیا، اولین نماینده این سازمان در هالیوود بود...^۳

^۱ <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1391/10/27/7772>

^۲ cinema of the United States

^۳ <https://hawzah.net/fa/Magazine/View/10090/8012/4227>

سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا که از سال ۱۹۴۷ فعالیتش را آغاز کرد، آخرین نهاد مهم دولتی بود که با صنعت سینما روابطی رسمی برقرار کرد. در حقیقت، این سازمان تا اوایل دهه ۱۹۹۰ هیچ برنامه مهمی در صنعت سرگرمی نداشت. شاید تلاش‌های متأخر این سازمان در سینما و تلویزیون موجب شده است تا نسبت به دیگر سازمان‌های دولتی تحقیقات علمی کمی برای بررسی همکاری‌ها، انگیزه‌ها و روش‌های سیا انجام شود. البته در شرایطی که این سازمان تا قبل از این بر محتوای بسیاری از آثار سینمایی و تلویزیونی تأثیر گذاشته، تحقیقات علمی کم در این زمینه تعبأور است. آثاری مانند مجموعه تلویزیونی نیروی دریایی آمریکا (۲۰۰۵-۱۹۹۵)، دشمن دولت (۱۹۹۸)، هم‌پیمان با جاسوسان (۱۹۹۹)، آژانس (۲۰۰۳-۲۰۰۱)، مجموعه تلویزیونی آلیاس (۲۰۰۶-۲۰۰۱)، مجموعه تلویزیونی ۲۴ (۲۰۱۰-۲۰۰۱)، رفیق بد (۲۰۰۲)، مجموعه همه ترس‌ها (۲۰۰۲)، عضو جدید (۲۰۰۳)، عملیات مخفی (-۲۰۱۰). مدیران سیا برای آن‌که بتوانند درباره نقش این سازمان و فعالیت‌هایش بر نظرات و عقاید صاحبان استودیوهای فیلم‌سازی و عوامل برنامه‌های نمایشی بیشتر تأثیر بگذارند، با آن‌ها ملاقات کردند. مثلاً ماموران بازنشسته^۱ سیا در فیلم‌های بسیاری بازی کردند، ازجمله: هرکرا (۱۹۹۲)، ملاقات با والدین (۲۰۰۰)، سیرانا (۲۰۰۵)، چوپان خوب (۲۰۰۶)، استرداد (۲۰۰۷)، جنگ چارلی ویلسن (۲۰۰۷)، سالت (۲۰۱۰) و قرمز (۲۰۱۰) تا سال ۱۹۹۶ سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا مسئول ارتباط با صنعت سرگرمی نداشت. برای همین بسیاری از مردم تصور می‌کردند سازمان در دوران جنگ سرد در صنعت فیلم‌سازی کاملاً منفعلانه عمل می‌کند. این فرضی اشتباه است، در واقع دیگر کارمندان سازمان برای پیش‌برد عملیات‌های مخفی و مبارزات تبلیغاتی با فیلم‌سازان همکاری می‌کردند. مثلاً هاگ ویلفورد در کتاب [ارگ] وُرلِیترِز پرصلابت توضیح می‌دهد که سیا در جنگ سرد علاقه^۲ زیادی به هالیوود داشت زیرا سازمان معتقد بود سینما بهترین رسانه است برای انتقال پیام‌های دموکراسی‌خواهانه به کشورهایی که آمار بی‌سواد در آن‌ها بالاست. سیا برای آن‌که بر تولیدات سینمایی تأثیر بگذارد با افرادی مثل جان فورد فیلم‌ساز، جان وین بازیگر و سیسیل بی دمیل، داریل زانوک و لوئیجی لوراسکی، صاحبان استودیوهای فیلم‌سازی، که ضدکمونیست و شدید میهن‌پرست بودند، همکاری کرد.^۳ اگر به گفته پاول باری اندکی بیاندیشیم، پی‌خواهیم برد که این هالیوود نیست که برای سیا آغوش گشوده است، بلکه سازمان سیا درصد تولید تصویری مثبت از خودش است، ولی با استفاده از محبوب‌ترین اشکال سرگرمی، یعنی صنعت سینما و تلویزیون. در نتیجه، ارتباط سیا با هالیوود چنان طبیعی برنامه‌ریزی شده است که عواقب اخلاقی و یا قانونی اندکی را در پی داشته باشد وقتی دست‌های پشت پرده^۴ سیا نفوذ خود را بر فیلمی در هالیوود اعمال می‌کند، قصدشان این است که به واسطه رسانه‌های ارتباطی محبوب، تصویر

^۱ آتمکش‌ها در لباس دلقک‌ها، مقدمه کتاب «دلقک‌ها و آدمکش‌ها؛ نقش سازمان سیا در هالیوود» مؤلف: تریشیا جنکینز. مترجم: امیر یزدیان <http://tarjomaan.com/prtc.sqma.html۸۲plaq۲bq۲>.

دلخواه خودشان را در اذهان ایجاد کنند، یا حداقل از ایجاد تصویری نامطلوب جلوگیری نمایند. چنانکه معتقد است برای نامشروع بودن این رابطه همکاری همین کفایت می‌کند که روح و نص صریح قوانین دولتی را نقض می‌کند.^۱ باید این نکته را هم بگویم که اکثر هم‌کاران هالیوودی یا در اداره روابط عمومی کار می‌کنند و یا از طریق اداره روابط عمومی. از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۸ مدیر روابط عمومی ناظر ماموران همکاری با صنعت سرگرمی - چیس براندون و پل بری - هم بود. مامورانی که تمام‌وقت با فیلم‌سازان و نویسندگان همکاری می‌کردند یا بر فعالیت‌های آن‌ها تأثیر می‌گذاشتند. به هر حال با کنار رفتن بری از این پست در سال ۲۰۰۸، اداره روابط عمومی در ساختارش تغییراتی ایجاد کرد و اکنون مسئولیت همکاری با فیلم‌سازان، نویسندگان و تهیه‌کنندگان تلویزیونی میان اعضای چهارنفره تیم روابط رسانه‌ای این اداره تقسیم شده است.

اما سازمان سیا و هالیوود در فرایند برنامه‌های ضد ایرانی ایالات متحده، فیلمی به نام آرگو در سال ۲۰۱۲ به روی پرده بردند که داستان فرار عنفر از کارمندان سفارت آمریکا در تهران پس از تسخیر این سفارت در سال ۱۳۵۸ توسط دانشجویان پیرو خط امام را به تصویر می‌کشد. این فیلم که با بودجه ساز مان سیا توسط هالیوود به کارگردانی بن افلک ساخته شده است به صورت کامل اما غیر مستقیم باورهای ضد جمهوری اسلامی ایران را به مخاطب القاء می‌کند. آرگو که راجع به نقش سیا در رها کردن گروگان‌ها از ایران است، براساس روایت دست اول مأمور برجسته سیا «تونی مندز» ساخته شده. این فیلم در نگاه یک مخاطب ایرانی آشنا با تاریخ و سیاست نقدها و نقص‌های فراوانی خواهد داشت که از حوصله این پژوهش خارج است اما به عنوان نمونه می‌توان بیان کرد که مثلاً ثانیاً ابتدایی فیلم تصاویری را نشان می‌دهد که آمریکا و انگلیس با برنامه‌ریزی یک کودتا، رهبر منتخب مردم (دکتر مصدق) را در سال ۱۹۵۳ برکنار می‌کنند و به جای او دیکتاتوری همراه با خودشان را که بعدها در ۱۹۷۹ ساقط شد، بر روی کار آوردند و این دقیقاً همان‌جایی است که ماجراهای فیلم آغاز می‌شود. اما با این تفاوت که در فیلم به نقش سیا در کودتای ۱۹۵۳ که نهایتاً به این گروگانگیری ختم شده، اذعان نشده. است! در عوض، آنچه نمایش داده می‌شود یک مأمور بی‌گناه سیا است که خیلی هم اهل خانه و خانواده است و «بن افلک» نقش آن را بازی می‌کند به تصویر کشیده شده که «چگونه سیا و هالیوود جسورانه‌ترین عملیات نجات در تاریخ را رقم زده‌اند». این فیلم که برخی از سکانس‌های آن غیر واقعی و به نوعی تحریف تاریخ شمرده می‌شود در واقع باتوجه به دیالوگها و کارکترهای ایران و ایرانی را انسان‌های جهان سومی و وحشی در مواجهه با شهروندان به ظاهر مظلوم آمریکایی به مخاطب معرفی می‌کند و در مقابل از جنایت‌ها و تعددی‌های فراوان آمریکا در طول تاریخ و حتی در زمان رخ داد انقلاب

^۱ <http://tarjomaan.com/prtg.u> a.html&prw^urak^http://tarjomaan.com/prtg.u کتاب دل‌کش ها و آدم کش ها

اسلامی نیز چیزی به سخن نمی آورد. به عقیده دیوید اسمالمن وکیل مشهور آمریکایی قصد فیلم آرگو این بود که ایرانیان را خجالتزده کند، آنان را نادان جلوه دهد! او می گوید: به پیام این فیلم فکر کن. هر دو فیلم "سی دقیقه بعد از نیمه شب" و "آرگو" با همکاری سیا ساخته شده اند. نامزدی دریافت جایزه بهترین فیلم در یکسال به صورت همزمان؟ در این اواخر رزمایش هایی برای جنگ با ایران انجام میشد و فیلمی همچون آرگو صحنه را برای این حملات آماده میکرد! ^۱ به این ترتیب سازمان سیا با همکاری در ساخت فیلم آرگو، ایران و ایرانی را انسان های بی منطق و خشن معرفی می کند تا در سال ۲۰۱۲ هجری های ضد ایرانی و تحریم های حد اکثری و ظالمانه خود را تحت این پروژه مخفی کند و افکار عمومی را برای ضربه زدن بیشتر به ایران آماده سازد.

عموم حقوق دانان به طور کلی مداخله را ناقض حقوق بین الملل می دانند و برخی دیگر قائل به تنوع در مداخله هستند، که آن را به مداخله نظامی، سیاسی، تبلیغاتی تقسیم می نمایند. از آنجا که صنعت فیلم و سینما جزء ابزار رسانه های و تبلیغات محسوب می شود وقتی دولتی به تبلیغات خصمانه علیه یک دولت مستقل دیگر مبادرت می کند و به صورت گسترده برای مردم آن کشور پیام های تبلیغاتی ارسال می کنند که این تبلیغات ممکن است برای شورش و همین طور بد جلوه دادن حکومت مرکزی باشد یا در سیاست های اقتصادی، سیاسی، و نظامی یک کشور مستقل باشد می تواند یک اقدام نقض حاکمیتی یک کشور باشد و در حقوق بین الملل و استقامتی که بر حاکمیت دولتها استوار است چنین اقدامی می تواند با موجودیت یک دولت در تعارض باشد و موجب تضییع حق کشور دیگر به حساب آید ^۲ با توجه به این نکته سیا از ابزار و صنعت سینما نیز در جهت متهم سازی، منفی جلوه دادن ایران و ایرانی استفاده کرد.

نتیجه گیری

سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا در راستای تقابل این کشور با جمهوری اسلامی ایران از ابتدای انقلاب با روشهای متعدد جنگ نرم از جمله بکارگیری ابزار های کلاسیک، حملات سایبری، تصویربرداری ماهواره ای، تامین بودجه شبکه های تلویزیونی، بکارگیری جاسوسان در پوشش خبرنگار، استفاده از صنعت سینما و هنر و... به تقابل پرداخته است با توجه به آنکه طبق معاهده ها و قوانین بین المللی که خود آمریکا نیز در برخی از آنها دخیل بوده این اعمال خلاف حقوق ملتها و دولتها به حساب می آید اما

^۱ https://slate.com-by : cyrus Copeland-may ۱۹ ۲۰۱۵

^۲ فصلنامه تازه های حقوقی، مجله حقوقی. اصول و مبانی حاکم بر تبلیغات رسانه ای از منظر حقوق بین الملل عباس برزگرزاده دکتر، خداحرم محمدپور ص ۵- ارشاد خطیبی احمد، «امنیت و رسانه از دیدگاه ایران»، ۱۹۳۱.

سازمان سیا با آگاهی از آنها به روند مداخله جویانه در جهت کسب و تداوم قدرت جهانی خود به آن دسته از قوانین ذی ربط پایبند نبوده است.

منابع و مأخذ:

کتاب:

۱. آدمکش‌ها در لباس دلک‌ها. مقدمه کتاب «دلک‌ها و آدمکش‌ها؛ نقش سازمان سیا در هالیوود» مولف: تریشیا جنکینز. مترجم: امیر یزدیان
۲. عشقی، تاریخ سازمان سیا و تحولات جهانی، ارمان رشد ۱۳۹۵
۳. لسان العجم شعوری ۱۳۸۹
۴. خاطره‌ها محمد ری شهری ۱۳۸۹ مرکز اسناد انقلاب اسلامی
۵. تیمرمن، سوداگری مرگ، ناگفته‌های جنگ عراق با ایران،
۶. پری، کسوف، غلامحسین صالح یار ۱۳۷۳. اطلاعات
۷. سامرای، ویرانی دروازه شرقی، مرکز اسناد دفاع مقدس ۱۳۹۳
۸. دعاوی ایران، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار، معاصر تهران، ۱۳۸۳،
۹. حسن بابایی. جاسوسی از دیدگاه حقوق بین الملل. گنج دانش ۱۳۸۸
۱۰. احمد ارشاد خطیبی ۱۳۹۱. رسانه جهانی فرهنگ. کابل انتشارات سعید
۱۱. P. ۱۹۹۸ Brawnlie, Principles of Public International Law
۱۲. https://slate.com -by : cyrus Copeland -may ۲۰۱۵`

مقاله:

۱۳. اصول و مبانی حاکم بر تبلیغات رسانه ای از منظر حقوق بین الملل عباس برزگرزاده ۱ دکتر، خداحرم محمدپور ۲ ص ۴- فصلنامه تازه های حقوقی مجله حقوقی
۱۴. زارعی، «همه با او با بودند»، هفته نامه مثلث، ۳ مهر ۱۳۹۰

سایت:

۱۵. <http://tarjomaan.com/prtc.sqma.html>
۱۶. <http://amozeshgahresaneh.ir/fa/>
۱۷. <http://kayhan.ir/fa/news/>
۱۸. <http://www.irna.ir/news/>
۱۹. www.qudsonline.ir/news/
۲۰. Interpol.jrl.police.ir-
۲۱. <https://economic.mfa.ir/portal/newsview/>
۲۲. www.bbg.gov/reports/budget.html
۲۳. WWW.MASHREGHNEWS.IR کد خبر: ۴۱۰۷۴۹
۲۴. www.dana.ir/news/ کد خبر: ۳۹۵۱۱۱
۲۵. ۴۷۹۴۷۶snn.ir/fa/news/
۲۶. www.farsnews.com/
۲۷. ۴۵۱۵۳۹۱ir.voanews.com/a/us-iran-sanction/
۲۸. ۲۲۵۲۱۵http://www.rajaneews.com/news/
۲۹. <https://www.tasnimnews.com/fa/news/>
۳۰. <https://hawzah.net/fa/Magazine/View/>
۳۱. fa.wikipedia.org

٢٤